

АНАЛИЗА ЕФЕКТА ПРОПИСА

Анализом података о основним индикаторима тржишта рада Републике Србије, закључује се да је положај младих (старосна група 15-24 године) на тржишту рада неповољнији у односу на општу популацију (старосна група 15 и више година).

Наиме, подаци из Анкете о радној снази за 2020. годину, на које је утицала криза изазвана пандемијом COVID-19, показују да је стопа запослености младих 15-24 године старости износила 20,8%, што је 0,7 процентних поена мање, у односу на просечне вредности за 2019. годину, односно 28,3 процентна поена мање у односу на просечну вредност стопе запослености за старосну групу 15 и више година. Истовремено, стопа незапослености младих забележила је пад од 0,7 процентних поена и износи 26,6%, што је за 17,6 процентних поена више у односу на вредност индикатора тржишта рада за групу 15 и више година (9%).

Основни показатељи тржишта рада за младе (15-24)

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Апсолутни бројеви										
Укупно	833	797	755	792	772	756	740	727	715	705,3
Активно	238	239	219	228	227	229	227	218	212	199,6
Запослено	117	117	111	120	129	149	155	153	154	146,4
Незапослено	121	122	108	108	98	80	72	65	58	53,2
Стопе										
Стопа активности (у%)	28.5	30.0	29.0	28.8	29.4	30.3	30.7	30.0	29.7	28,3
Стопа запослености (у %)	14.0	14.6	14.7	15.1	16.7	19.8	20.9	21.1	21.5	20,8
Стопа незапослености (у %)	50.9	51.2	49.4	47.3	43.2	34.9	31.9	29.7	27.5	26,6

Извор: АРС, РЗС

NEET стопа, односно удео младих узраста од 15 до 24 године који нити раде нити су у процесу образовања у укупној популацији младих, у периоду 2014-2019. године има тренд опадања.

У 2020. години NEET стопа је повећана за 0,7 процентних поена у односу на 2019. годину и износила је 16,0%.

NEET стопа за младе 15- 24

NEET стопа (у %)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020. просек
NEET стопа за младе 15-24	20,4	19,9	17,7	17,2	16,5	15,3	16,0

Извор: АРС, РЗС

Уколико се анализира старосна категорија 15-29 година, стопа запослености износила је на крају 2020. године 36%, што је благо смањење од 0.9 процентних поена у односу на 2019. годину. Стопа NEET је порасла за 1,0 процентни поен и износи 20,0% на крају 2020. године. Стопа незапослености је смањена за 1,0 процентни поен у односу на претходну годину (20,6% на крају 2020. године), мада је на то утицало смањење броја активних младих.

Према последњим расположивим подацима о положају младих на тржишту рада - Анкета о радној снази за први квартал 2021. године, уз напомену да се иста спроводи у складу са новом методологијом, у првом кварталу 2021. године, регистровано је благо побољшање основних индикатора тржишта рада за младе. Наиме, стопа запослености младих (старосна група 15-24 године) повећана је за 0,8 процентних поена и износи 21,6% у односу на претходни квартал док је

стопа незапослености младих 15-24 смањена за 1,1 процентни поен. Стопа становништва ове старосне групе ван радне снаге у првом кварталу 2021. године износи 68,1%, што, у односу на претходни квартал, представља смањење од 0,7 процентних поена. NEET стопа, односно удео младих узраста од 15 до 24 године који нити раде нити су у процесу образовања у укупној популацији младих, у првом кварталу 2021. године износила је 17,7%.

Основни индикатори тржишта рада за младе 15-24

Старосна категорија 15-24 године	I квартал 2021.
Број младих 15-24	699,1
Стопа активности (у%)	31,9
Стопа запослености (у %)	21,6
Стопа незапослености (у %)	32,2
Стопа становништва ван радне снаге	68,1
NEET стопа за младе 15-24	17,7

Када је у питању старосна група 15-29 година, у првом кварталу 2021. године стопа запослености забележила је вредност од 37,4%, стопа незапослености 24,2%, односно NEET стопа од 20,8%.

Са тешкоћама проналажења првог запослења суочавају се и млади са средњим и високим образовањем. Према истраживању Међународне организације рада период транзиције из света образовања до проналажења првог запослења у Републици Србији износи 23 месеца што доводи до губитка и застаревања знања и вештина стечених у образовном процесу. У прилог томе говоре и административни подаци Националне службе за запошљавање, односно карактеристике регистроване незапослености младих. Наиме, према подацима НСЗ (стање на дан 30. јун 2021. године), на евиденцији незапослених налази се 111.896 лица (60.666 жена) до 30 година старости. Анализирајући *образовну структуру* незапослених младих уочава се да млади без квалификација или са ниским нивоом квалификација чине 21,84% укупне регистроване незапослености младих, лица са средњим нивоом образовања 57,24%, док је удео младих са вишим и високим образовањем 20,92%. Посматрано према старосним групама, највећи удео имају млади старости од 25-29 година са 49,32%, следи старосна група 20-24 године са 37,76%, док је, очекивано, најмањи удео младих у старосној групи 15-19 година са 12,92%. Посматрано према дужини тражења посла, 41,41% незапослених младих на евиденцији НСЗ је у статусу дугорочно незапосленог лица (посао траже дуже од 12 месеци).

У циљу превенције последица неповољне епидемиолошке ситуације, али и негативних демографских и миграционих трендова, а као додатак расположивом сету мера додатног образовања и обуке (кроз које се улаже у подизање запошљивости незапослених лица, односно подржава континуирано улагање у знања, вештине и компетенције, пружа подршка у стицању првог радног искуства и упознавању са реалним светом рада, подстиче се обучавање оних који сходно свом стеченом образовању нису конкурентни на тржишту рада и додатно образују за обављање конкретних радних задатака за којима постоји исказана потреба од стране пословног сектора), Влада РС, на предлог Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а као резултат сарадње са Националном службом за запошљавање, Министарством омладине и спорта, Министарством финансија, Канцеларијом за ИТ и електронску управу и Привредном комором Србије, усвојила је 13. августа 2020. године Уредбу о Програму подстицања запошљавања младих „Моја прва плата“.

Програм је реализован са циљем оспособљавања за самосталан рад 10.000 младих са средњим и високим образовањем, до навршених 30 година живота, без радног искуства, који се налазе на евиденцији незапослених Националне службе за запошљавање. Истовремено, овај

програм представљао је и посебан вид интервенцијске подршке привреди у решавању проблема недостатка кадрова. Програм се спроводио код послодавца који припада приватном или јавном сектору, при чему су приоритет за укључивање имали послодавци из приватног сектора, а нарочито послодавци из девастираних подручја.

Програм је наишао на велико интересовање и незапослених младих и представника привреде. Налог на порталу „Моја прва плата“ отворило је 23.014 младих, а од тог броја, 17.061 кандидат успешно се пријавио на неку од 12.559 позиција код 7.524 послодавца. Током 2020. године овим програмом обухваћено 8.224 лица, од којих су 4.852 жене, уз обезбеђена додатна финансијска средства од 2 милијарде динара (закључно са 31. децембром 2020. године извршен је пренос средстава у износу од 31.419.231,64 динара).

У наставку је дата детаљна анализа Програма (карактеристике учесника програма – послодаваца и незапослених лица), закључно са 31. децембром 2020. године.

У Програм Моја прва плата укључено је 5.152 послодаваца (4.942 послодавца из приватног и 210 послодаваца из јавног сектора).

Посматрано по делатности, у приватном сектору најзаступљенији су послодавци из сектора трговине на велико и мало и поправке моторних возила и мотоцикала, стручне, научне, иновационе и техничке делатности, као и прерађивачке индустрије.

Графикон 1.

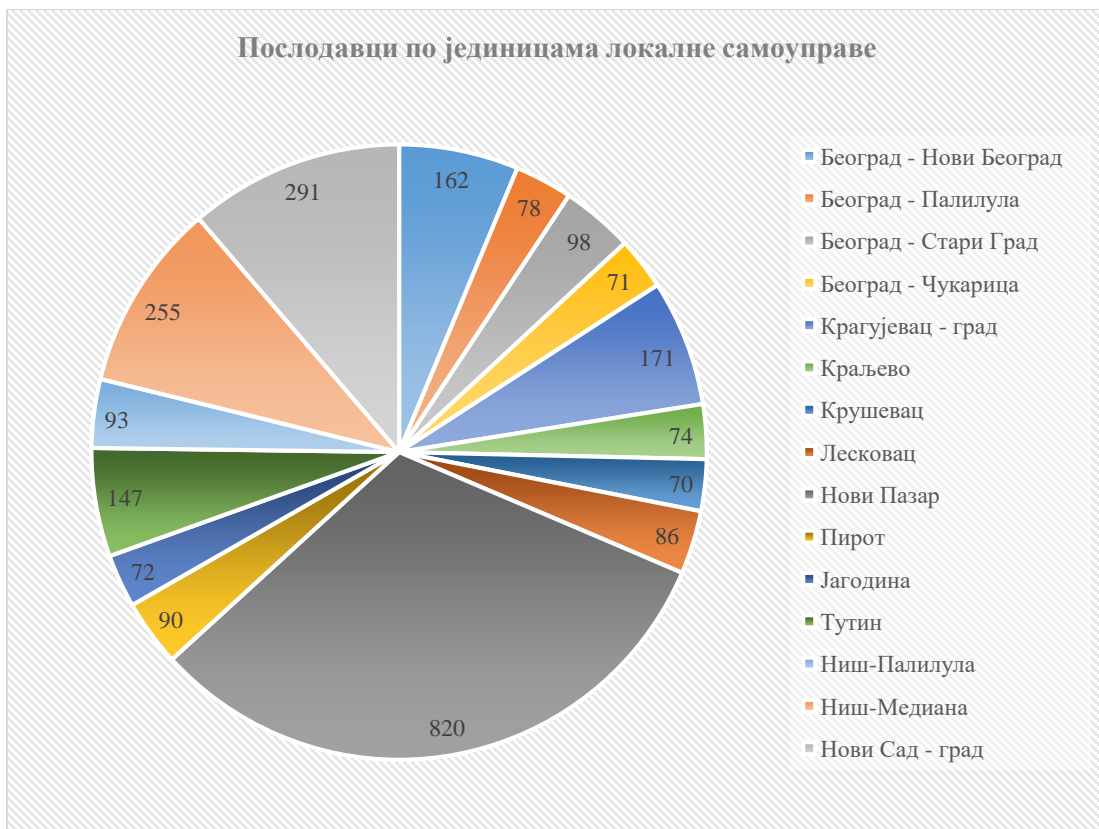
Анализом послодаваца, корисника Програма из јавног сектора, уочава се да су најзаступљенији послодавци из сектора здравствене и социјалне заштите (што је очекивано с обзиром на критеријуме/приоритете за избор послодаваца из јавног сектора) и државне управе и одбране и обавезног социјалног осигурања.

Графикон 2.

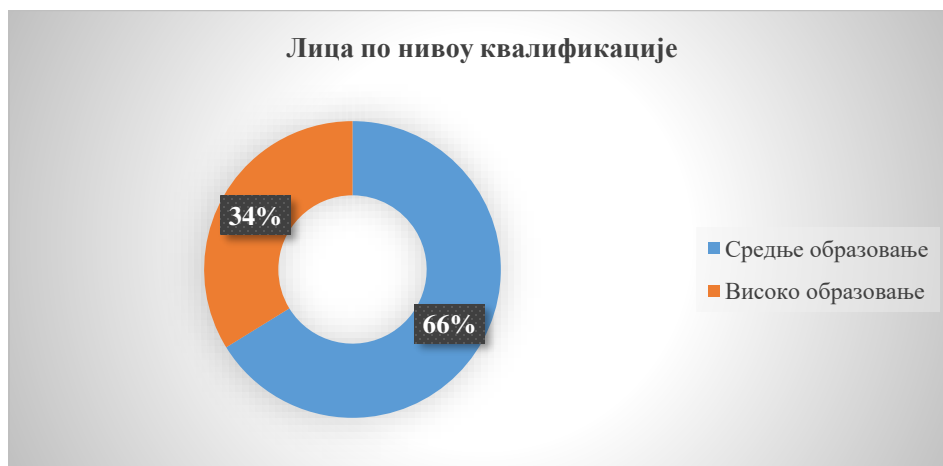
Посматрано по критеријуму дистрибуције Програма по места рада/обављања делатности послодавца, закључује се да је највећи број послодаваца са територије Градских општина Града Београда, Града Новог Пазара, Града Крагујевца, Града Ниша и Града Новог Сада.

Графикон 3.

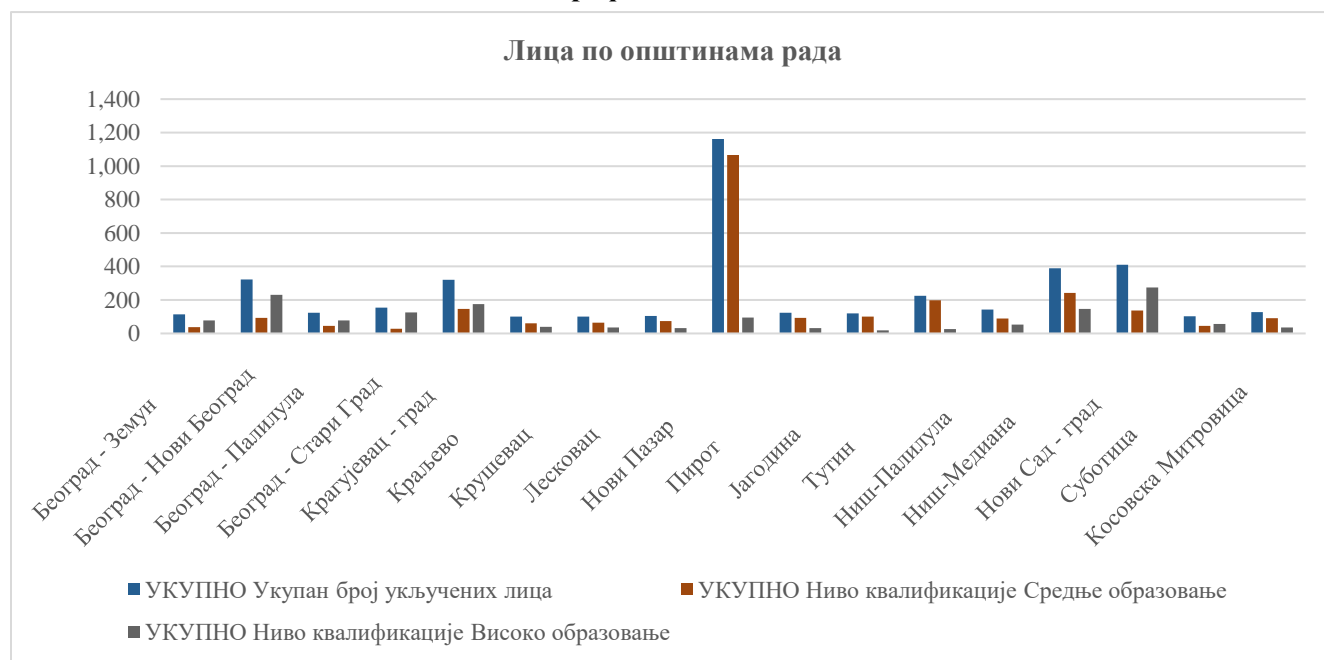
Посматрано са аспекта образовне структуре лица обухваћених Програмом, од 8.224 лица, 5.445 лица је са средњим образовањем, односно 2.779 лица са високим образовањем, што је процентуално представљено у следећем графикону:

Графикон 4.

Посматрајући дистрибуцију лица по општини рада, највећи број лица је радно ангажован у Граду Новом Пазару, Градској општини Нови Београд, Граду Новом Саду, Граду Нишу и Граду Крагујевцу.

Графикон 5.

У наредном графикону дат је приказ најзаступљенијих занимања ангажованих лица кроз програм „Моја прва плата“:

Графикон 6.

Процена успешности и задовољства Програмом „Моја прва плата“ (и укључених незапослених младих и послодаваца), спроведена је применом структурираних *on-line* упитника, а резултати су представљени 13. јула 2021. године.

Упитником намењеним укљученим послодавцима (3.216 испитаника) добијени су подаци о нивоу јасноће и лакоће у коришћењу портала (просечна оцена 4,58), о степену заинтересованости лица за оглашене позиције, квалитету пријављених кандидата (како у делу селекције и интервјуисања, тако и по пријему на оспособљавање за рад). Укупно посматрано, послодавци су веома задовољни начином на који су се полазници Програма уклопили у радну средину, њиховом спремношћу да уче и прихватају сугестије, као и ефикасности и продуктивности на радном месту). Остварен је висок степен редовности похађања оспособљавања, а чак 2.011 послодаваца изјаснило се да је спремно да лице задржи у радном односу по окончању Програма. Више од 1.100 испитаника/послодаваца већ обезбеђује додатна финансијска средства за полазника или је спремно да исто учини у наредном периоду. У наредном периоду, послодавци сматрају да је Програм потребно кориговати преваходно у делу трајања (продужити трајање) и у делу процеса пријаве (у смислу поједностављивања). Укупно задовољство програмом оцењено је са 4,67, што кореспондира и чињеници да је 3.123 испитаника спремно да поново узме учешће у Програму.

Упитником намењеним укљученим незапосленим младима (4.814 испитаника) добијени су подаци о нивоу јасноће и лакоће у коришћењу портала (просечна оцена 4,63), о начину информисања о Програму (више од половине испитаника – 2.508 информације о Програму добило је из медија, а најмање – 37 преко студентских и омладинских организација). Комуникација са НСЗ

пре и након закључивања уговора о оспособљавању оцењена је са 4,47 и 4,42 респективно. Сет питања односи се на ниво задовољства корисника елементима од значаја за обављање оспособљавања за рад код послодавца (сарадња и подршка на радном месту 4,74, однос са ментором 4,78, укупно задовољство 4,63, елементи достојанственог рада и субјективна процена исхода – које стечене вештине и знања су стечени – у највећој мери тимски рад, радна етика, флексибилност, ефикасност и продуктивност). Испитаници су као сегменте за којима постоји потреба додатног унапређења идентификовали: самопоуздање, вештине вербалне и невербалне комуникације, лидерство, дакле тзв. „меке вештине“. Више од половине испитаника (3.501 сматра да је учешћем у Програму стекло знања, вештине и способности које су потребне за даљи самостални рад у области у којој је реализовано оспособљавање, док 3.887 лица себе види на радном месту код послодавца по окончању Програма). Укупно задовољство програмом износи 4,37, што кореспондира и чињеници да је 4.309 испитаника спремно да Програм препоручи другим потенцијалним учесницима из свог окружења.

Имајући у виду потенцијалне штетне последице COVID-19 на привредне активности и отварање нових радних места у 2021. години, што последично може утицати на погоршање индикатора на тржишту рада односно смањење запослености и повећање незапослености (и младих), поред донетих мера економске и монетарне политике које су у функцији очувања радних места и одржања запослености, наставак реализације Програма подстицања запошљавања младих „Моја прва плата“, као вида додатне подршке процесу интеграције или реинтеграције незапослених младих на тржиште рада, имао би позитиван утицај на несметано функционисање тржишта рада, уз истовремену пуну комплементарност са постојећим мерама активне политике запошљавања које спроводи НСЗ у оквиру система додатног образовања и обуке. Примера ради, НСЗ већ годинама успешно реализује меру Стручна пракса. Стручна пракса и „Моја прва плата“, по својој суштини и циљевима припадају истом модалитету образовних програма – (стручно) оспособљавање за самосталан рад на конкретним пословима код послодавца, али се и у знатној мери разликују. Разлике у програмима су настале као један од одговора на потребе тржишта рада (укључујући и актуелну епидемиолошку ситуацију), послодавца и младих без радног искуства. У односу на меру Стручна пракса, различитости Програма „Моја прва плата“ огледају се у чињеници да се исти реализује обједињено на глобалном нивоу, да је обезбеђена транспарентност и доступност информација (све информације на једном месту у виртуалном окружењу) и да се реализује кроз *on-line* формат аплицирања и упаривања (као бржи одговор за потребе послодавца и кандидата).

Сходно свему претходно наведеном, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања припремило је Предлог уредбе о изменама и допунама Уредбе о Програму подстицања запошљавања младих „Моја прва плата“, са циљем обезбеђивања потребног нормативног основа за спровођење јавног позива за оспособљавање за самосталан рад 10.000 младих са средњим и високим образовањем, до навршених 30 година живота, без радног искуства, који се налазе на евиденцији незапослених Националне службе за запошљавање, у 2021. години. Средства за реализацију обезбеђују се у Финансијском плану Националне службе за запошљавање.

Национална служба за запошљавање већ спроводи Програм по основу Уредбе из 2020. године, те располаже довољном кадровском и техничком опремљеношћу за ефикасно извршавање поверених послова.

Влада је образовала Радну групу за праћење спровођења Програма коју чине представници Кабинета председника Владе, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства омладине и спорта, Министарства финансија, Националне службе за запошљавање и Привредне коморе Србије (Одлука 05 Број: 02-7828/2020-3 од 8. октобра 2020. године).